



P R E H E A D

## VÝVOJ ZAHRANIČNÉHO OBCHODU ČÍNY V KONTEXTE JEJ POSTAVENIA VO SVETOVOM OBCHODE

Ing. Silvia Draková

### ABSTRAKT

Cieľom predkladaného článku je objasniť vývoj systému, objemu a štruktúry zahraničného obchodu Číny v kontexte jej meniaceho sa postavenia vo svetovom obchode. V prvej časti článku sú systém, objem a štruktúra čínskeho zahraničného obchodu analyzované od roku 1949 do roku 1978, v druhej časti od roku 1978 do súčasnosti, resp. roku 2012. Pozornosť je pritom zameraná najmä na kľúčové aspekty reformy systému zahraničného obchodu Číny, vplyv prijímaných opatrení, politicko-ekonomického vývoja Číny a vývoja svetovej ekonomiky na vývoj objemu a štruktúry jej zahraničného obchodu, a meniace sa postavenie Číny vo svetovom obchode.<sup>1</sup>

**Kľúčové slová:** Čína, zahraničný obchod, reformy, štruktúra, postavenie vo svetovom obchode

### ABSTRACT

The aim of this article is to clarify the development of system, volume and structure of China's foreign trade in the context of its changing position in the world trade. In the first part of the article, system, volume and structure of China's foreign trade between the years 1949 and 1978 are analysed; in the second part the attention is paid to the period since the year 1978 until today (2012). Attention is paid mainly to the key aspects of the reform of China's foreign trade; the impact of the measures taken, political and economic development of China and the development of the world economy on the development of the volume and structure of China's foreign trade; and the changing position of China in the world trade.

**Key words:** China, foreign trade, reforms, structure, position in the world economy

**JEL:** F13, F19

---

<sup>1</sup> Článok bol vypracovaný za finančnej podpory grantu pre mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov Ekonomickej univerzity v Bratislave, č. I-13-114-00; názov projektu: *Meniace sa mocenské usporiadanie sveta a jeho prejavy a vplyvy na vybrané aspekty medzinárodných vzťahov.*

## ÚVOD

Meniace sa postavenie Číny vo svetovej ekonomike a vo svetovom obchode v priebehu poslednej dekády 20. storočia a prvej dekády 21. storočia je výsledkom pôsobenia komplexu faktorov. Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že na jednej strane je vyústením jej ekonomickej transformácie a integrácie do globálnych štruktúr, na strane druhej rozvoja ostatných štátov sveta a svetovej ekonomiky ako celku. Kombináciou využitia vlastného rozvojového potenciálu, implementácie reforiem hospodárstva a systému zahraničného obchodu a využitia vývoja externého ekonomického prostredia docielila Čína rast vlastnej konkurencieschopnosti, ekonomickej výkonnosti aj potenciálu, a je zaraďovaná medzi najväčšie obchodné veľmoci sveta. V nadväznosti na uvedené cieľom predkladaného článku je objasniť vývoj systému, objemu a štruktúry zahraničného obchodu Číny, a to ich analýzou v priebehu dvoch období – od formálneho založenia Čínskej ľudovej republiky v roku 1949 do roku 1978, keď boli spustené rozsiahle reformy čínskeho hospodárstva; a od roku 1978 do súčasnosti (do roku 2012). Čiastkovým cieľom príspevku je potom priblížiť kľúčové aspekty reformy systému zahraničného obchodu krajiny, analyzovať ich vplyv na vývoj objemu a štruktúry jej zahraničného obchodu a upozorniť na meniace sa postavenie Číny vo svetovom obchode.

### 1 Vývoj zahraničného obchodu Číny od roku 1949 do roku 1978

Systém zahraničného obchodu Čínskej ľudovej republiky bol od jej založenia 1. októbra 1949 do roku 1978 formovaný v prostredí centrálného plánovania a riadenia ekonomiky, značne uzavretej voči okolitému svetu. Monopolné postavenie v ňom mala Komunistická strana pod vedením Mao Ce-tunga - „*nespochybniteľného vodcu Komunistickej strany a čínskeho ľudu*“<sup>2</sup>, ktorá si hneď po nástupe k moci vytýčila za jeden zo svojich hlavných cieľov vytvoriť z Číny nezávislú, sebačnú ekonomiku. Zahraničný obchod, ktorý umelo obmedzovala<sup>3</sup> prostredníctvom Ministerstva zahraničného obchodu, pritom nepovažovala za zdroj ekonomického rastu. Slúžil len ako prostriedok industrializácie krajiny - jeho hlavnou úlohou bolo uspokojovať potreby domáceho priemyslu.

O celkovom objeme zahraničného obchodu Číny rozhodovalo výlučne jej komunistické vedenie. To zároveň kontrolovalo alokáciu zdrojov v hospodárstve a pohyb devízových prostriedkov nadobudnutých zo zahraničných transakcií a plánom určovalo množstvo domácej produkcie, ceny tovarov aj výmenný kurz, pričom nezohľadňovalo trhový mechanizmus ani vývoj svetovej ekonomiky. Importované boli najmä suroviny a produkty potrebné pre domácu výrobu, ktorými Čína nedisponovala, resp. ktoré nevedela sama vyrobiť; a naopak exportované boli tovary, ktoré presahovali domácu spotrebu s cieľom získať finančné prostriedky na zabezpečovanie importu. Ak získané finančné prostriedky nepostačovali, dochádzalo k zníženiu plánovanej

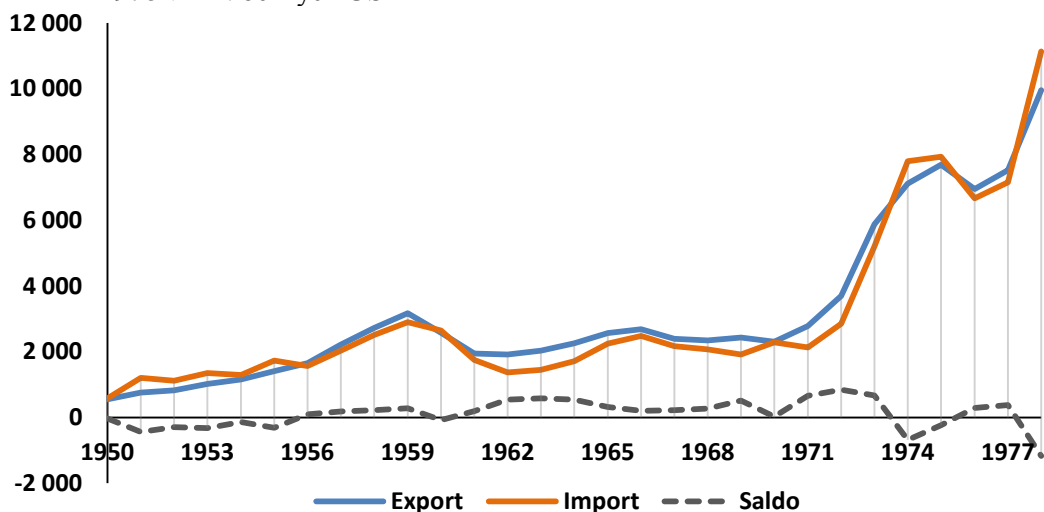
---

<sup>2</sup> ČÁKY, M. (2004): *Prenikanie európskych ľavicových ideológií do Číny: anarchizmu a marxizmu*, s. 19.

<sup>3</sup> Dôvodom obmedzovania zahraničného obchodu bola snaha obmedziť vplyv fluktuácie cien na svetových trhoch na domácu ekonomiku, a tým predchádzať problémom pri napĺňaní národného ekonomického plánu.

konečnej domácej spotreby a vyviezlo sa väčšie množstvo tovarov. Objem exportu teda nepriamo závisel od objemu importu.

Graf 1: Vývoj hodnôt exportu a importu tovarov Číny a ich salda v rokoch 1950 – 1978 v mil. bežných USD



Prameň: UNCTAD

Činnosť v rámci zahraničného obchodu Číny boli oprávnené vykonávať len špeciálne určené podniky zahraničného obchodu (v roku 1956 boli zoštátnené posledné neštátne firmy v krajine angažujúce sa v zahraničnom obchode<sup>4</sup>), ktorých počet sa od 50. do konca 70. rokov 20. storočia pohyboval vždy v rozmedzí 10 – 16<sup>5</sup>. Ak vykazovali zo zahraničných transakcií stratu, došlo k jej financovaniu zo ziskov iných podnikov. Zvyšný zisk smeroval priamo do štátnej pokladnice. Podniky pritom dovážali a vyvážali druhy a množstvá tovarov stanovované plánom, ktoré v prípade exportu nakupovali na domacom trhu za ceny určené štátom, zväčša nezohľadňujúce vývoj cien na svetových trhoch a často nezmenené po dekády (to znamená, že domáci výrobcovia zo zahraničného obchodu neprofitovali), a vyvážali pri direktívne stanovenom oficiálnom výmennom kurze, spočiatku bez ohľadu na zisk<sup>6</sup>. Výmenný kurz jüanu voči americkému doláru bol značne nadhodnotený a „od polovice 50. rokov [ostal] ďalších dvadsať rokov v podstate rovnaký (1\$ = 2,46 RMB), aby znevýhodňoval exportérov.“<sup>7</sup> Naopak, dovážané tovary boli vďaka nemu na domacom trhu zlacňované. K miernemu zvýšeniu ich cien došlo v snahe znížiť finančné straty zo zahraničných transakcií a chrániť domácich producentov až približne od polovice 60. rokov 20. storočia, keď začali byť ceny dovážaných tovarov upravované tak, aby zodpovedali cenám domácich porovnateľných produktov (okrem výnimiek, napr.

<sup>4</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 16.

<sup>5</sup> *Ibid.*, s. 17.

<sup>6</sup> FÜRST, R. (2002): *Čína na ceste od izolacionizmu k plíživé globalizaci*, s. 10.

<sup>7</sup> *Ibid.*, s. 11.

vojenských importov<sup>8</sup>). Súčasne bol preferovaný export tovarov, pri ktorých boli vykazované zisky, alebo čo najmenšia strata.

V období presadzovania prvého päťročného hospodárskeho plánu (1952 - 1957) a v počiatku príklonu k sovietskemu modelu plánovania a industrializácie, keď Čína zaznamenávala ekonomický rast, prevyšoval čínsky import tovarov ich export (pozri graf č. 1). Vývoz tovarov pritom rástol veľmi pomaly a hodnota importu poklesla oproti predchádzajúcemu roku v rokoch 1952, 1954 aj 1956. Výrazný pokles hodnoty obratu zahraničného obchodu oproti predchádzajúcim rokom bol neskôr zaznamenaný:

- v období rokov 1960 až 1962 – v súvislosti s presadzovaním *politiky veľkého skoku vpred*<sup>9</sup> (aj keď spočiatku – v rozmedzí rokov 1958 – 1969, viedla politika k rastu importu aj exportu), neúrodou, hladomorom a ochladzovaním čínsko-sovietskych vzťahov;
- v rokoch 1967 až 1969 – v období priebehu hlavnej fázy *veľkej kultúrnej revolúcie*<sup>10</sup>;
- a v roku 1976 – teda v roku, keď skonali Mao Ce-tung a Čou En-laj, došlo k zatknutiu tzv. gangu štyroch a do popredia vystúpila otázka Maovho nástupníctva, ďalšieho smerovania krajiny a riešenia vážnych hospodárskych problémov.

Celkový objem zahraničného obchodu Číny začal výraznejšie rásť až od 70. rokov 20. storočia, a to - podľa J. C. Hsu, najmä vďaka začiatku presadzovania vyváženej rastovej stratégie a politiky otvorených dverí (Čína začala s krajinami západu nadväzovať diplomatické a obchodné vzťahy), a taktiež v dôsledku ropných šokov vo svetovej ekonomike, ktoré zvýšili ceny čínskych importov aj exportov.<sup>11</sup>

---

<sup>8</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 23.

<sup>9</sup> *Politika veľkého skoku vpred* bola spustená v roku 1958 v dôsledku nespokojnosti Mao Ce-tunga a vedenia Číny s výsledkami presadzovania sovietskeho modelu industrializácie. V snahe znížiť v krajine nezamestnanosť, zvýšiť poľnohospodársku produkciu a ďalej rozvíjať priemyselnú produkciu predpokladala reorganizáciu pracovných síl a spoločenského usporiadania (potlačanie individualizmu a tvorbu ľudových komún), rušenie súkromného vlastníctva či budovanie malých a stredných priemyselných podnikov. Ekonomická transformácia však bola v rámci politiky realizovaná pri stanovovaní nereálnych cieľov značne neodborne. V kombinácii s obdobím neúrody potom viedla k ďalšiemu znižovaniu produkcie potravín, vypuknutiu hladomoru a k poklesu priemyselnej produkcie, produktivity práce i objemu zahraničného obchodu Číny.

<sup>10</sup> Hlavná fáza *veľkej kultúrnej revolúcie* prebiehala v Číne pod vedením Mao Ce-tunga v rokoch 1966 až 1969 s cieľom obnoviť Maovu neobmedzenú moc a upevňovať kult jeho osobností. Pri odstraňovaní nežiaducich straníckych funkcionárov a inteligencie pritom zohrala dôležitú úlohu mobilizácia študentskej mládeže, ktorá v krajine postupne rozpútala skutočný teror a dovedla ju až na pokraj občianskej vojny. V danom období poklesol hrubý domáci produkt krajiny aj objem jej zahraničného obchodu.

<sup>11</sup> HSU, J. C. (1989): *China's foreign trade reforms: Impact on growth and stability*, s. 17-18.

## 1.1 Komoditná a teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu v rokoch 1949 – 1978

Najväčší podiel importovaných produktov Číny, ako uvádza na margo komoditnej štruktúry jej zahraničného obchodu od roku 1949 do roku 1978 N. Lardy<sup>12</sup>, tvorili produkty potrebné pre domácu industrializáciu a produkciu, najmä rôzne stroje a zariadenia. Objem zahraničného obchodu preto väčšinu obdobia (okrem prvej polovice 70. rokov, keď došlo vo svetovej ekonomike k ropným šokom) úzko súvisel s úrovňou domácich investícií (smerujúcich v najväčšej miere práve do sektoru ťažkého priemyslu). Dovoz spotrebných tovarov (najmä potravín; konkrétne obilja a cukru) vzrástol výraznejšie až v 60. rokoch po období presadzovania politiky veľkého skoku vpred, v súvislosti s vypuknutím hladomoru. V tomto období došlo zároveň k ochladeniu čínsko-sovietskych vzťahov, čo sa prejavilo poklesom vzájomného obchodu krajín a vzrastom čínskych importov z Japonska. V snahe o poľnohospodársku obnovu im dominovali chemické hnojivá, močovina a surová bavlna<sup>13</sup>.

Najväčší podiel exportovaných tovarov, naopak, tvorili produkty, ktoré „si vyžadovali v priebehu času minimálnu trhovú adaptáciu“<sup>14</sup> – teda najmä poľnohospodárske produkty a surové materiály. Čínski výrobcovia totiž nemali prístup k informáciám o vývoji na svetových trhoch, v čoho dôsledku prispôbovali svoju produkciu meniacim sa svetovým potrebám len veľmi pomaly. Podiel nerastných surovín a priemyselných výrobkov na vývoze krajiny vzrástol výraznejšie len v rozmedzí rokov 1959 – 1962 a v 70. rokoch 20. storočia.<sup>15</sup>

Najvýznamnejším obchodným partnerom Číny bol v 50. rokoch 20. storočia Sovietsky zväz, s ktorým spájali Čínu presadzované komunistické idey či negatívne vnímanie USA a západného bloku, nasledovaný s podstatne menším podielom Hong Kongom a štátmi západnej Európy. Ochladzovanie čínsko-sovietskych vzťahov však v kombinácii so zhoršujúcou sa ekonomickou situáciou v Číne (v nadväznosti na realizované politiky) vyústilo v nasledujúcich dekádach do poklesu vzájomného obchodu krajín a čiastočnej diverzifikácie čínskeho zahraničného obchodu. Podiel komunistického bloku (tvoreného Sovietskym zväzom a krajinami východnej Európy) na zahraničnom obchode Číny poklesol z „62 % v 50. rokoch 20. storočia, na 21% v 60. rokoch, 9% v 70. rokoch a len 3% v 80. rokoch 20. storočia.“<sup>16</sup> V 60. rokoch pritom jeho pokles sprevádzal rast podielu Japonska a štátov západnej Európy; a v 70. rokoch rast podielu Hong Kongu, Japonska a USA.<sup>17</sup>

---

<sup>12</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 29-32.

<sup>13</sup> *Ibid.*

<sup>14</sup> SHAN, W. (1989): *Reforms of China's Foreign Trade System: Experiences and Prospects*, s. 37.

<sup>15</sup> HSU, J. C. (1989): *China's foreign trade reforms: Impact on growth and stability*, s. 19.

<sup>16</sup> GOODMAN, D.S.G. – SEGAL, G. (1994): *China Deconstructs: Politics, trade and regionalism*, s. 138.

<sup>17</sup> *Ibid.*, s. 139.

## 1.2 Postavenie Číny vo svetovom obchode v rozmedzí rokov 1949 - 1978

Podiel značne izolovanej Číny na svetovom exporte a importe tovarov sa pri porovnaní rokov 1950 a 1978 znížil. V roku 1950 dosahoval v oboch prípadoch hodnotu 0,9% a Čína bola - podľa dostupných štatistických údajov v databázach UNCTAD-u, 29. najväčším exportérom a 27. najväčším importérom tovarov sveta. V roku 1978 však predstavoval čínsky podiel na svetovom exporte a importe už len hodnotu 0,8% a krajina poklesla v rebríčku najväčších exportérov tovarov sveta na 31. miesto a v rebríčku najväčších importérov na 29. miesto. Čínsky podiel na svetovom obchode s tovarmi pritom neklesal počas celého uvedeného obdobia. Výraznejšie sa začal znižovať až po roku 1959, v ktorom zároveň dosiahol svoj vrchol – na svetovom exporte tovarov sa Čína podieľala 2,7%- ami a jej podiel na svetovom importe predstavoval 2,3%.<sup>18</sup>

## 2 Vývoj zahraničného obchodu Číny od roku 1978 do súčasnosti

Nová etapa rozvoja zahraničného obchodu Číny, relevantná pre jej súčasné postavenie vo svetovej ekonomike a svetovom obchode, nastala až po skončení obdobia vlády Mao Ce-tunga a rehabilitácii Teng Siaopchinga, pod ktorého vedením bol v roku 1978 spustený rozsiahly program reforiem hospodárstva. Cieľom programu bolo prostredníctvom presadzovania decentralizácie, ekonomickej liberalizácie, modernizácie a spoločenských premien budovať v Číne socialistické trhové hospodárstvo a premeniť ju na otvorenú, silnú a z globálneho hľadiska konkurencieschopnú ekonomiku. Opieral sa pritom o dva základné piliere - o tzv. *politiku štyroch modernizácií* (predpokladajúcu modernizáciu sektoru poľnohospodárstva, priemyslu, vedy a techniky a armády) a o *politiku otvorených dverí*.

Presadzovanie uvedených politík viedlo v krajine k čiastočnému zavedeniu trhových mechanizmov a decentralizácii ekonomického rozhodovania, riadenia i výroby. Okrem iného boli rozpustené ľudové komúny, pristúpilo sa k dekollektivizácii, bol prijatý *systém výrobnnej zodpovednosti*<sup>19</sup> (domácnosti si mohli prenajať pôdu a hospodáriť na nej, pričom ich motivovala skutočnosť, že čím viac vyprodukovali, tým mohli dosiahnuť vyššie príjmy) a došlo k odstráneniu regulácie cien viacerých komodít. „*Štátnym podnikom bolo umožnené využívať prebytočné výrobné kapacity (po splnení štátneho plánu) pre trhovú produkciu*“<sup>20</sup>, v dôsledku čoho vznikol duálny cenový systém – plánovaná produkcia bola realizovaná za regulované ceny, prebytočná produkcia za ceny trhové. Duálny cenový systém sa však postupne vytrácal v prospech pôsobenia trhového mechanizmu. Novinkou tiež bolo, že podniky už nemuseli odvádzať všetok zisk štátu – po zaplatení dane si mohli získané finančné prostriedky ponechať a investovať ich do vlastnej modernizácie a rozvoja či starostlivosti o zamestnancov.<sup>21</sup> Rozšíril sa priestor pre súkromné podnikanie, rástla

<sup>18</sup> Zdrojom číselných údajov je UNCTAD, databáza *Values and shares of merchandise exports and imports, annual, 1948-2012*.

<sup>19</sup> ČÁKY, M. (2005): *Hospodárske reformy v Číne*, s. 9.

<sup>20</sup> CIHELKOVÁ, E. – KUNEŠOVÁ, H. a kol. (2009): *Světová ekonomika: nové jevy a perspektívy*, s. 269.

<sup>21</sup> ČÁKY, M. (2005): *Hospodárske reformy v Číne*, s. 9.

konkurencia podnikov na trhu, rýchlo sa rozvíjal ľahký priemysel a pozvoľne bol upravovaný výmenný kurz renminbi. Podľa M. Čákyho, implementáciou reforiem hospodárstva sa v Číne od roku 1978 „znížil vplyv *direktívneho štátneho plánovania a štátom usmerňovaného rozdeľovania surovín. Výrobné podniky boli stále viac napojené na trh, na tvorbu odpovedajúceho zisku, a preto sa museli snažiť o svoju ekonomickú efektívnosť. Výroba bola usmerňovaná už z dvoch ‚centier‘: zo strany administratívnych orgánov štátu, ale i zo strany trhu, odkiaľ na ňu pôsobili čisto ekonomické stimuly: dopyt, ponuka, trhovú cenu.*“<sup>22</sup>

Jednou z priorit programu reforiem hospodárstva sa stala aj reforma čínskeho systému zahraničného obchodu. Vedenie Číny totiž začalo považovať zahraničný obchod a investície za významný faktor ekonomického rastu a neoddeliteľnú súčasť ďalšej industrializácie krajiny, v dôsledku čoho sa uplatňovaním politiky otvorených dverí zameralo na jej postupné otváranie zahraničnému obchodu, vymanenie sa z medzinárodnej izolácie, integráciu do globálneho obchodného systému, zvýšenie prílevu zahraničných investícií a získavanie nových technológií.

Reforma čínskeho systému zahraničného obchodu predpokladala v prvom rade jeho decentralizáciu. Výlučné postavenie ani nie dvoch tuctov podnikov zahraničného obchodu pri vykonávaní zahraničných transakcií bolo postupne demontované rozširovaním právomoci zakladať podniky obchodujúce so zahraničím aj na ministerstvá, provinčné vlády a veľké štátne podniky. Do roku 1985 tak existovalo vyše „800 špeciálnych dovozných a vývozných podnikov, z ktorých každý mohol realizovať medzinárodné obchodné transakcie v rámci stanovených produktových radov. Len o niekoľko rokov neskôr dosiahol ich počet viac ako 5000.“<sup>23</sup> Stimulom ich aktivity bolo pritom najmä získanie práva ponechať si čoraz väčší podiel nadobudnutých zahraničných devízových prostriedkov<sup>24</sup> – monopol čínskeho vedenia nad ich kontrolou bol totiž postupne uvoľňovaný. Postupne bolo uvoľňované aj príkazové plánovanie v oblasti zahraničného obchodu. S cieľom kontrolovať jeho objem bol obnovený systém udeľovania licencií na dovozy a vývozy (po tom, čo začala Čína zaznamenávať začiatkom 80. rokov vyšší deficit obchodnej bilancie), intenzívnejšie sa začali využívať tarifné nástroje obchodnej politiky, bola spustená reforma daňového aj bankového systému a došlo k uvedeniu nových foriem obchodovania (napr. kompenzačné obchody). Pomaly bolo reformované oceňovanie obchodovaných tovarov. Ku koncu 80. rokov tak boli „domáce ceny takmer všetkých importovaných tovarov založené na cenách na svetovom trhu. Import prestal byť - až na niekoľko výnimiek, dostupný len privilegovaným užívateľom za ceny podstatne nižšie ako ceny svetové. A čoraz väčší podiel exportérov bol schopný vyjednávať, aby sa ceny ich tovarov v domácej mene čím ďalej tým viac približovali cenám svetovým.“<sup>25</sup>

Vstupnou bránou pre zahraničné investície do krajiny sa stali špeciálne ekonomické zóny (prvé vybudované v roku 1980 v mestách Šen-čen, Ču-chaj, Šan-tchou a Sia-men), pobrežné mestá určené na rozvoj zahraničného obchodu a investície, či ďalšie oblasti a zóny so špeciálnym režimom, v ktorých mohli zahraničné firmy

---

<sup>22</sup> *Ibid.*

<sup>23</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 39.

<sup>24</sup> Ich využívanie však ostalo do veľkej miery regulované.

<sup>25</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 82.

a ich pobočky pôsobiť nezávisle v podmienkach medzinárodných štandardov. Došlo tiež k pozvoľným úpravám (devalvácii) oficiálneho výmenného kurzu renminbi (RMB), ktorý – ako upozorňuje R. Fürst, „*sa od počiatku 80. rokov (1,53 RMB = 1 \$ v roku 1980; 3,20 RMB v roku 1985; 4,72 RMB v roku 1989; 5,22 RMB v roku 1990) postupne približoval k reálnejšiemu pomeru.*“<sup>26</sup> Okrem oficiálneho kurzu sa v krajine v rozmedzí rokov 1981 a 1985 využíval tzv. tieňový výmenný kurz (Internal Settlement Rate), ktorý bol v roku 1985 zjednotený s kurzom oficiálnym; a od roku 1986 do roku 1994 kurz utváraný pôsobením trhových síl na sekundárnom trhu (oficiálny kurz bol voči nemu nadhodnotený). Prvé swapové trhy boli pritom v Číne založené v polovici 80. rokov a obchodovať na nich mohli práve podniky zahraničného obchodu s časťou nadobudnutých zahraničných devízových prostriedkov.

Ako uvádza N. Lardy, k rastu čínskeho exportu prispievali aj: prijímané špeciálne programy rozšírených vývozných úverov; udeľovanie preferenčných úrokových sadzieb pri úveroch v domácej mene firmám produkujúcim na vývoz; dotovanie vnútroštátnej dopravy, skladovania a poistenia tovarov určených na vývoz; a vývoj výrobných zariadení určených výhradne pre produkciu na export.<sup>27</sup> Lardy však zároveň doplní, že „*rozsah a význam týchto programov, s výnimkou vývozných úverov, nie je známy. Nedostatok informácií o nich pritom pravdepodobne súvisí so snahou Číny, počínajúc rokom 1986, stať sa zmluvnou stranou Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT). Všetky tieto opatrenia sú totiž v rozpore so Zákonníkom GATT o subvenciách a vyrovnávacích clách (1979).*“<sup>28</sup>

Čína pritom už pôvodne patrila medzi 23 štátov, ktoré *Všeobecnú dohodu o clách a obchode* (GATT) v roku 1948 podpísali - avšak po tom, ako sa dostala k moci v krajine komunistická strana v roku 1949, bolo jej členstvo pozastavené. V roku 1986 podalo čínske vedenie žiadosť o obnovenie svojho statusu zmluvnej strany GATT, čím jasne deklarovalo záujem integrácie krajiny do globálneho obchodného systému a pripravenosť podnikat' kroky k splneniu uvedeného cieľa. V druhej polovici 80. rokov pristúpilo k redukcii dovozných ciel (napriek redukcii však ostávali z globálneho hľadiska vysoké; napr. dovozné clo na automobily mimo DPH dosahovalo v 90. rokoch až 100%<sup>29</sup>) a kvantitatívnych reštrikcií importu a začalo pracovať na zlepšení svojho vnímania ostatnými členmi medzinárodného spoločenstva. K prerušeniu rokovaní o pristúpení však došlo po roku 1989, keď sa Čína ocitla opäť v dočasnej medzinárodno-politickej izolácii – na jednej strane v dôsledku politicko-ekonomického vývoja a rozvratu v Sovietskom zväze a rozpadu komunistického režimu v krajinách východnej Európy, na druhej strane v dôsledku incidentu, počas ktorého čínske vedenie násilne a krvavo potlačilo prodemokratickú demonstráciu na námestí Tchien-an-men v Pekingu.

Reforma čínskeho hospodárstva a zahraničného obchodu pokračovala aj počas poslednej dekády 20. storočia a prvej dekády 21. storočia. Vo výraznej miere bola pritom akcelerovaná a determinovaná práve snahou Číny stať sa zmluvnou stranou GATT, neskôr vstúpiť do WTO. Počas celého obdobia ju sprevádzal pomerne vysoký ekonomický rast krajiny, rast objemu a zmeny v teritoriálnej a komoditnej štruktúre jej

<sup>26</sup> FÜRST, R. (2002): *Čína na ceste od izolacionismu k plíživé globalizaci*, s. 11.

<sup>27</sup> LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*, s. 79.

<sup>28</sup> *Ibid.*

<sup>29</sup> FÜRST, R. (2002): *Čína na ceste od izolacionismu k plíživé globalizaci*, s. 17.



zahraničného obchodu a meniace sa postavenie Číny na medzinárodnej politickej a ekonomickej scéne. Čína prehodnotila svoj postoj a politiku voči ostatným krajinám sveta, najmä USA (v roku 1997 s USA utvorila strategické partnerstvo) a štátom západnej Európy, a tie prehodnotili svoj postoj a politiku voči Číne. Ako upozorňuje M. Čáky, „USA sa v období kuvajtskej krízy v roku 1990-1991 potrebovali vyhnúť vetu Číny v hlasovaní v Rade bezpečnosti OSN o vojenskej intervencii na oslobodenie Kuvajtu od irackých saddámových vojsk, preto museli pristúpiť k formálnej zmene svojho politického postoja k Číne a akceptovať ju ako významného člena Rady bezpečnosti, hospodársky a politicky významnú krajinu a svojho obchodného partnera. USA ani krajiny západnej Európy už aj z hospodárskych dôvodov si nemohli dovoliť trvalo nebrať do úvahy rastúcu čínsku ekonomiku, výhodné zahraničné investičné možnosti, obrovský trh, takmer nevyčerpatelnú a lacnú pracovnú silu.“<sup>30</sup>

V snahe o urýchlenie reforiem a zvyšovanie transparentnosti regulácie systému zahraničného obchodu bol v Číne v priebehu prístupových rokovaní do WTO v roku 1994 prijatý *Zákon o zahraničnom obchode*; krajina pristúpila k obmedzovaniu exportných dotácií a k ďalšej redukcii tarifných a netarifných bariér. Priemerné clo na čínsky importovaný tovar tak pokleslo z 56% v roku 1982 na 15% v roku 2001 a podiel importovaných tovarov podliehajúcich licenciám poklesol z 46% na konci 80. rokov na menej ako 4% v roku 2001. Navyše, zatiaľ čo v roku 1991 podliehalo licencovaniu  $2/3$  exportu, v 1999 to bolo už iba 8%.<sup>31</sup>

Oficiálnym členom WTO sa Čína nakoniec stala 11. decembra 2001. Získala tým nárok na všetky výhody, ktoré si poskytujú členské štáty organizácie, a oprávnenie podieľať sa na medzinárodnej úrovni na rozhodovaní o otázkach obchodnej politiky, no zároveň sa zaviazala k realizácii ďalších reforiem, ktoré mali viesť k jej väčšej otvorenosti, ďalšej ekonomickej liberalizácii a zlepšovaniu investičného prostredia. Predovšetkým sa zaviazala: (a) poskytovať nediskriminačné zaobchádzanie všetkým členom WTO; (b) zrušiť systém dvojitých cien a eliminovať rozdielne zaobchádzanie s tovarom vyrobeným pre čínsky trh a tovarom vyrábaným na export; (c) nevyužívať cenovú reguláciu na ochranu domáceho priemyslu či čínskych poskytovateľov služieb; (d) implementovať Dohodu o WTO efektívne a jednotne, a to revidovaním existujúcich zákonov a prijímaním právnych predpisov nových; (e) zabezpečiť, že do troch rokov od prístúpenia k dohode budú mať všetky podniky právo importovať a exportovať akékoľvek tovary a obchodovať s nimi na celom území; (f) a neudržiavať a nezavádzať vývozné subvencie na poľnohospodárske produkty.<sup>32</sup> Zaviazala sa tiež znížiť do roku 2004 (najneskôr do roku 2010) priemernú viazanú colnú sadzbu poľnohospodárskych produktov na 15% (s max. sadzbou 65% na obilniny) a priemyselných produktov na 8,9% (s max. sadzbou 47% pre fotografický film, automobily a príbuzné produkty) – čo aj splnila. Súhlasila, že obmedzí dotácie pre poľnohospodársku produkciu na 8,5% hodnoty poľnohospodárskeho outputu a prístupom k *Všeobecnej dohode o obchode so službami* (GATS) sa zaviazala k intenzívnejšej liberalizácii sektoru služieb, vrátane finančného sektora,

---

<sup>30</sup> ČÁKY, M. (2005): *Čína v súčasnom globálnom svete*, s. 12.

<sup>31</sup> Zdrojom číselných údajov je LARDY, N. (2003): *Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth*, s. 6.

<sup>32</sup> WTO. (2001): *WTO successfully concludes negotiations on China's entry*.

telekomunikácií, logistiky a distribúcie, vzdelávania či turizmu.<sup>33</sup> Väčšina kvót, licencií a regulovaných cien bola v krajine odstránená, technické štandardy približované štandardom medzinárodným, právo vykonávať zahranično-obchodné transakcie nadobudli všetky čínske podnikateľské subjekty a maloobchod v Číne bol otvorený pre cudzincov.<sup>34</sup>

Začiatok prvej dekády 21. storočia tak nepochybne predstavoval vo vývoji systému a objemu zahraničného obchodu Číny významný medzník – boli zavŕšené čínske snahy o začlenenie do WTO a navyše, v dôsledku implementácie dlhodobých a komplexných reforiem hospodárstva, ekonomického vývoja ostatných štátov sveta a vývoja svetovej ekonomiky, začal objem zahraničného obchodu Číny enormne rásť rovnako, ako jej podiel na svetovom obchode. Čína sa zaradila medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce ekonomiky sveta, ohniská obchodných aktivít a kľúčových aktérov medzinárodných vzťahov. Stala sa tiež reprezentantom trendu presunu ťažiska globálnej ekonomickej moci z najvyspelejších štátov sveta (myslené najmä USA, štáty EÚ, Japonsko) na štáty rozvojové. K poklesu objemu jej zahraničného obchodu došlo v nasledujúcom období iba v roku 2009, a to v dôsledku prepuknutia globálnej finančnej a hospodárskej krízy, na ktorú však s cieľom zvýšiť domáci dopyt a stabilizovať vývoj objemu zahraničného obchodu krajiny čínska vláda promptne reagovala. Prijala príslušné ekonomické opatrenia, vrátane stimulačného balíčku v hodnote 4 biliónov jüanov či čiastočného posilnenia protekcionistických opatrení v zahraničnom obchode. Ako uvádza R. Sally<sup>35</sup>, zaviedla napríklad prísnejšie normy s cieľom zakázať dovoz niekoľkých európskych poľnohospodárskych produktov, novo prijatým poštovým zákonom obmedzila možnosť zahraničných spoločností poskytovať určité expresné dodávkové služby a dotáciami a znižovaním daní podporila výkonnosť domáceho automobilového priemyslu.

Od roku 2010 Čína pokračuje v rokovaníach a uzatváraníach dohôd o vytvorení zón voľného obchodu. V súčasnosti má uzavretú takúto dohodu napríklad s Čile, Islandom, Kostarikou, Novým Zélandom, Pakistanom, Peru či Singapúrom. V roku 2010 vytvorila zónu voľného obchodu tiež s Taiwanom a so združením ASEAN; od roku 2012 rokuje o vytvorení zóny s Japonskom a Južnou Kóreou.

---

<sup>33</sup> *Ibid.*

<sup>34</sup> Splňanie záväzkov WTO však neprebiehala vždy bez problémov a vyvolávajú plnú spokojnosť ostatných členov. Ako uvádza R. Sally, medzi najväznejšie nedostatky čínskej strany pri splňaní záväzkov možno v súčasnosti zaradiť napríklad nasledovné: viaceré záväzky nie sú splňané jednotne; používanie technických predpisov, postupov posudzovania zhody a sanitárnych a fyto-sanitárnych opatrení je nedostatočne regulované pravidlami a je nekonzistentné; často sa vyskytujú porušenia Dohody o investičných opatreniach súvisiacich s obchodom (TRIMS), ochrana práv duševného vlastníctva je presadzovaná nedostatočne; oznamovanie o obmedzovaní čínskych štátnych dotácií prebieha s časovým oneskorením, neúplne a nepokrývajúce dotácie zo štátnych bánk a lokálnych vlád a podobne. Zdroj: SALLY, R. (2011): *Chinese Trade Policy after (almost) Ten Years in the WTO: A Post-Crisis Stocktake*, s. 7.

<sup>35</sup> SALLY, R. (2011): *Chinese Trade Policy after (almost) Ten Years in the WTO: A Post-Crisis Stocktake*, s. 13-14.

## 2.1 Vývoj objemu zahraničného obchodu Číny v rozmedzí rokov 1978 a 2012

Celkový objem zahraničného obchodu Číny výraznejšie vzrástol hneď po spustení rozsiahlych reforiem jej hospodárstva v roku 1978, od začiatku 21. storočia však v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami zaznamenával enormný rast. Hodnota čínskeho exportu tovarov a služieb rástla kontinuálne od roku 1983 až do roku 2012 (pozri graf č. 2; štatistické údaje o vývoji exportu a importu Číny sú v databáze UNCTAD-u dostupné od roku 1982) - k jej poklesu došlo len v roku 2009 v dôsledku prepuknutia globálnej finančnej a hospodárskej krízy a ňou podmieneného poklesu svetového importu a exportu. Hodnota čínskeho importu tovarov a služieb rástla počas rovnakého obdobia taktiež takmer kontinuálne (s výnimkou rokov 1986, 1990, 1998 a 2009). Priemerné ročné tempo rastu hodnoty exportu Číny bolo pritom od roku 1983 do roku 2001 takmer 14,8% a od roku 2002 do roku 2012 viac ako 21%; v prípade čínskeho importu to bolo 16,1% v rozmedzí rokov 1983 a 2001 a 20,7% v rozmedzí rokov 2002 a 2012.<sup>36</sup>

V 90. rokoch 20. storočia došlo k výraznejšej stagnácii tempa rastu čínskeho exportu a poklesu medziročnej hodnoty importu v roku 1998, nadväzujúc na vypuknutie ázijskej finančnej a hospodárskej krízy v roku 1997 a následného poklesu importov z Číny do zasiahnutých krajín (hlavne v dôsledku devalvácie ich mien). Čínske vedenie prijalo v reakcii na vypuknutie krízy viaceré opatrenia a čínske menové autority sa okrem iného rozhodli „*nenasledovať masívne devalvácie ostatných krajín v regióne, ale naviazali jüan na americký dolár*<sup>37</sup>, čo posilnilo úlohu Číny ako 'pólu rastu' v regióne, a tiež jej postavenie na globálnej scéne.“<sup>38</sup> Aj vďaka tomu rástol čínsky export aj import od nasledujúceho roku opäť.

Najvýraznejší nárast deficitu obchodnej bilancie zaznamenávala Čína v 80. rokoch 20. storočia v rozmedzí rokov 1984 a 1989. Medzi jeho hlavné príčiny patrili rast inflácie v krajine, uvoľňovanie kontrol dovozu a devízových kontrol v kombinácii s rastom dovozu tovarov dlhodobej spotreby, či stále nadhodnotený kurz jüanu. V nasledujúcich dvoch dekádach potom došlo k zaznamenávaniu deficitu obchodnej bilancie už len v roku 1993. Neskorší (po roku 2000) nadmerný rast prebytkov čínskej obchodnej bilancie, ktorý krajine umožnil naakumulovať v súčasnosti najvyššie devízové rezervy na svete, a deficitov bilancií viacerých jej významných obchodných partnerov patria pritom medzi príčiny vzniku a hlavné prejavy aktuálnych globálnych ekonomických nerovnováh.

Od druhej polovice 90. rokov 20. storočia možno tiež pozorovať trend rastúcich prebytkov čínskeho obchodu s priemyselným tovarom, sprevádzaný prehlbujúcim sa deficitom obchodu s primárnymi komoditami.<sup>39</sup>

---

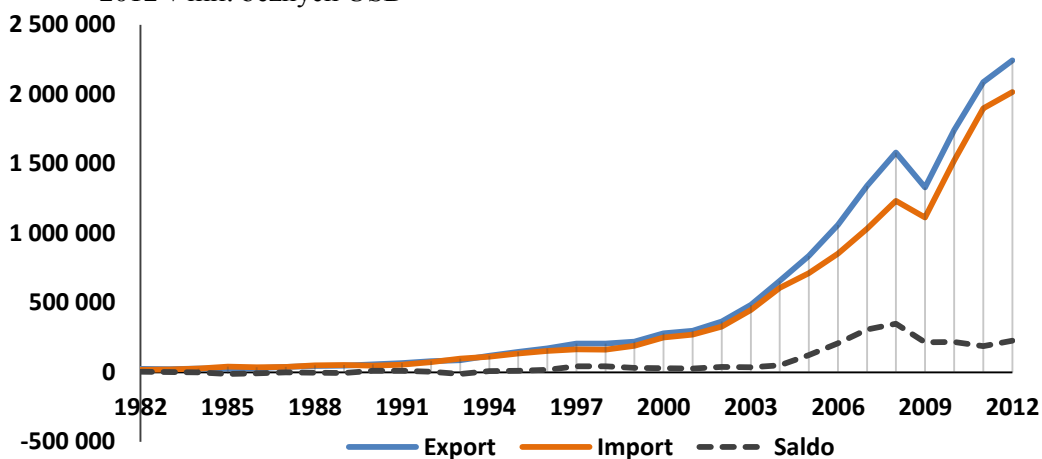
<sup>36</sup> Číselné údaje boli vypočítané s využitím údajov UNCTAD-u.

<sup>37</sup> V roku 2005 bol v Číne zavedený riadený floating s referenčným košom mien povolujúci určité fluktuácie.

<sup>38</sup> GOSH, J. a kol. (2009): *Models of BRICs' Economic Development and Challenges for EU Competitiveness*.

<sup>39</sup> Hodnotené s využitím údajov UNCTAD-u.

Graf 2: Vývoj exportu a importu tovarov a služieb Číny a ich salda v rokoch 1982 – 2012 v mil. bežných USD



Prameň: UNCTAD

## 2.2 Komoditná štruktúra zahraničného obchodu Číny od roku 1978

Prebiehajúca reforma hospodárstva a systému zahraničného obchodu Číny podstatným spôsobom ovplyvnila aj vývoj komoditnej a teritoriálnej štruktúry jej zahraničného obchodu. Ako bolo spomínané, v období pred prijatím reforiem tvorili najväčší podiel čínskeho importu stroje a dopravné zariadenia, najväčší podiel čínskeho exportu naopak poľnohospodárske produkty a surové materiály (primárne produkty).

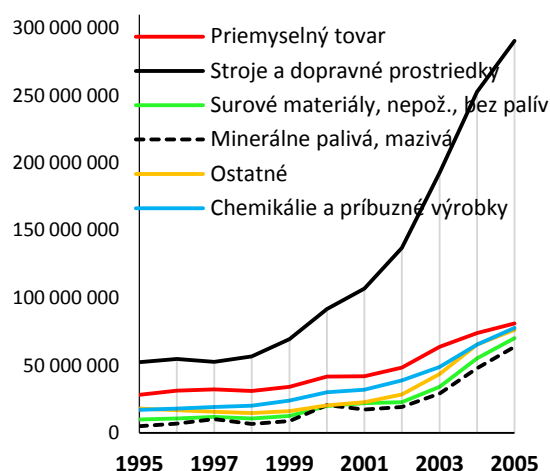
Aj po spustení reforiem dovážala Čína spočiatku naďalej najviac strojov a dopravných zariadení - ich podiel na celkovom importe krajiny však začal výrazne klesať. Rástol naopak podielu surových materiálov a rôznych polotovarov. Klesať začal tiež podiel poľnohospodárskych produktov a surových materiálov na celkovom čínskom exporte, a to v prospech produktov náročných na prácu. J. C. Hsu konkrétne uvádza<sup>40</sup>, že v súlade s prebiehajúcou zmenou štruktúry tvorby HDP:

- poklesol podiel poľnohospodárskych produktov a surových materiálov na celkovom exporte krajiny z 51% v roku 1978 na 44% v roku 1985:
  - najväčšiu časť čínskeho exportu pritom stále tvorili minerálne palivá, mazivá a príbuzné materiály – najmä ropa a ropné produkty (v dôsledku rastu ich cien počas ropných šokov); nasledované skupinami rôznych výrobkov (v rámci ktorých dominoval odev) a polotovarov (najmä textilnej priadze a tkanín);
- v rozmedzí rokov 1982 a 1985 sa znížila tiež závislosť krajiny od dovozu poľnohospodárskych produktov, a to až o 60%:
  - v roku 1985 tvorili čoraz najväčšiu časť importu Číny stroje a dopravné zariadenia, nasledované rôznymi polotovarmi (v tejto kategórii dominovali železo a oceľ) a chemikáliami.<sup>41</sup>

<sup>40</sup> HSU, J. C. (1989): *China's foreign trade reforms: Impact on growth and stability*, s. 68-82.

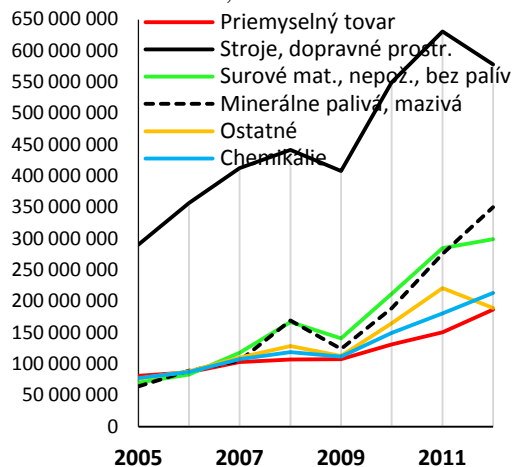
<sup>41</sup> *Ibid.*

Graf 3: Komoditná štruktúra importu Číny v tis. USD, v rokoch 1995-2005



Prameň: UNCTAD

Graf 4: Komoditná štruktúra importu Číny v tis. USD, v rokoch 2005-2012



Prameň: UNCTAD

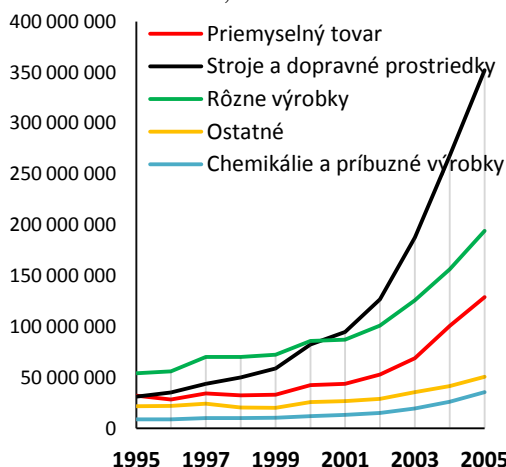
Od druhej polovice 90. rokov (v databázach UNCTAD sú štatistické údaje dostupné až od roku 1995) do roku 2012 sa na čínskom exporte aj importe v najväčšej miere podieľal priemyselný tovar, a to v súlade s prebiehajúcimi hospodárskymi reformami a snahami o ich urýchlenie. Postupne začal byť uprednostňovaný rast kvality, nielen kvantity exportu. Podiel priemyselného tovaru na importe krajiny počas uvedeného obdobia poklesol z 79% na 57% - výraznejšie najmä po vstupe krajiny do WTO; jeho podiel na exporte naopak vzrástol z 84% na 93%. Podiel primárnych komodít, drahých kovov a nemonetárneho zlata na importe krajiny vzrástol od roku 1995 do roku 2012 z 21% na 43%, na exporte krajiny naopak poklesol z 16% na 7%.<sup>42</sup> V absolútnom vyjadrení teda rastie čínsky export aj import priemyselného tovaru aj primárnych komodít (okrem 2009), v relatívnom vyjadrení však podiel priemyselného tovaru na exporte rastie a na importe klesá. Aktuálna komoditná štruktúra čínskeho importu vyplýva z grafu č. 4.

Najväčšiu časť importu Číny - v členení podľa SITC (*Standard International Trade Classification*), tvorili od polovice 90. rokov do roku 2012 konkrétne stroje a dopravné zariadenia. Od roku 1997 do súčasnosti pritom krajina spomedzi nich dováža najviac elektrických zariadení, prístrojov a spotrebičov; od roku 2009 výrazne vzrástol dovoz cestných dopravných prostriedkov a špecializovaných strojov. Od roku 1995 do roku 2005 bol druhou najviac dovážanou kategóriou tovarov priemyselný tovar (najmä textilné vlákna, od 2002 železo a oceľ) a treťou chemikálie a príbuzné výrobky - ich podiel na čínskom dovoze sa však po roku 2005 značne znížil. Vzrástol, naopak, podiel surových materiálov, nepoživatelných, s výnimkou palív a minerálnych palív, mazív a príbuzných materiálov. Na exporte Číny sa od roku 1995 do roku 2012 v najväčšej miere podieľali tri kategórie komodít: rôzne výrobky, stroje a dopravné prostriedky a priemyselný tovar. Ako vyplýva z grafov č. 5 a č. 6, do roku 2001 pritom tvorili najväčšiu časť čínskeho exportu rôzne výrobky, od uvedeného roku ich na

<sup>42</sup> Hodnotené s využitím údajov UNCTAD-u.

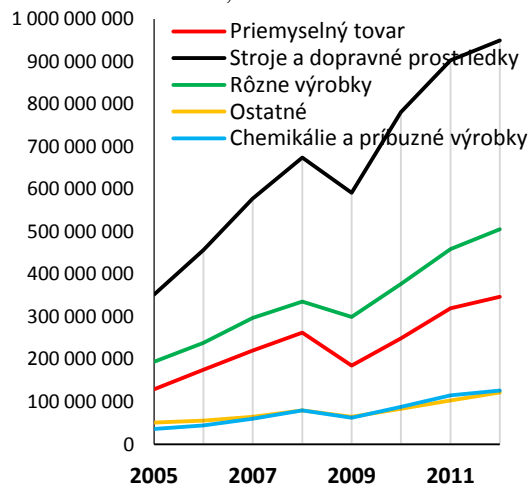
druhú pozíciu zosadila kategória stroje a dopravné prostriedky, ktorá dominuje exportu dodnes. V rámci kategórie stroje a dopravné zariadenia vyvážala Čína v danom období do roku 2001 najviac elektrických zariadení, prístrojov a spotrebičov; od roku 2001 do roku 2011 kancelárskych strojov a zariadení na automatické spracovanie dát, a v roku 2012 opäť elektrických zariadení prístrojov a spotrebičov. Kategórii rôzne výrobky dominovali počas celého obdobia textilné výrobky a odevné doplnky; kategórii priemyselný tovar textilné vlákna a príbuzné produkty, okrem roku 2008, keď to bolo železo a oceľ. Aktuálna komoditná štruktúra čínskeho exportu vyplýva z grafu č. 6.

Graf 5: Komoditná štruktúra exportu Číny v tis. USD, v rokoch 1995-2005



Prameň: UNCTAD

Graf 6: Komoditná štruktúra exportu Číny v tis. USD, v rokoch 2005-2012



Prameň: UNCTAD

### 2.3 Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu Číny od roku 1978

Ako už bolo spomínané, pred rokom 1978 patrili medzi najvýznamnejších obchodných partnerov Číny Sovietsky zväz a štáty východnej Európy, neskôr Hong Kong, Japonsko, a ku koncu obdobia tiež štáty západnej Európy a USA. Po spustení reforiem hospodárstva v roku 1978 však prešla teritoriálna štruktúra čínskeho zahraničného obchodu podstatnými zmenami – počet obchodných partnerov krajiny začal rásť a menilo sa aj ich geografické rozmiestnenie. Od konca 70. rokov 20. storočia tak Čína orientovala svoj zahraničný obchod najmä na štáty východnej, južnej a juhovýchodnej Ázie a štáty Západu, predovšetkým tie považované za najvyspelejšie štáty sveta. Ako uvádza konkrétne J.C. Hsu<sup>43</sup>, najväčšia časť importu do Číny pochádzala od roku 1978 do roku 1985 z Japonska, Hong Kongu, USA a Nemeckej spolkovej republiky. Obchodné vzťahy Číny s týmito krajinami však boli búrlivé – „časté zmeny v dovoznej politike Číny viedli k dramatickým fluktuáciám vo vývoji čínskeho importu z Japonska, Západného Nemecka aj USA. Napríklad, čínske dovozy z Japonska vzrástli o 161% v období od roku 1977 do roku 1980, ako dôsledok spustenia politiky štyroch modernizácií v roku 1978, avšak v dôsledku ekonomických zmien zaznamenala dolárová hodnota importu v rozmedzí rokov 1980 - 1983 prepad až o 4%. Pokles sa však ukázal ako krátkodobý, od roku 1983 do roku

<sup>43</sup> HSU, J. C. (1989): *China's foreign trade reforms: Impact on growth and stability*, s. 68-82.

1985 opäť stúpol import o 156%.<sup>44</sup> Najväčšia časť exportu Číny smerovala v rozmedzí rokov 1978 a 1985 do Japonska, Hong Kongu, USA a Singapuru - podiel exportu do USA na celkovom exporte krajiny v priebehu uvedeného obdobia vzrástol z 3% na 12%, podiel Singapuru z 3% na 7% (Hong Kong a Singapur pritom pôsobili aj ako významný reexportéri čínskeho tovaru ďalej do sveta). Spomedzi štátov západnej Európy vyvážala Čína najviac do Nemeckej spolkovej republiky, Francúzska, Talianska a Spojeného kráľovstva – ako však J. C. Hsu upozorňuje, objem čínskeho exportu bol značne obmedzovaný veľkosťou trhov týchto krajín, ich vzdialenosťou od Číny a protekcionistickými opatreniami prijímanými v rámci budovania jednotného trhu.<sup>45</sup>

Od polovice 90. rokov 20. storočia do roku 2012 (v databázach UNCTAD sú údaje o vývoji teritoriálnej štruktúry zahraničného obchodu štátov sveta dostupné až od roku 1995) potom dovážala Čína v najväčšej miere z krajín východnej, južnej a juhovýchodnej Ázie (v roku 2012 z nich doviezla 34,3% z celkového importu), následne z EÚ (12,8%) a zo zóny voľného obchodu NAFTA (NAFTA = Severoamerická dohoda o voľnom obchode), ktorá spája USA, Kanadu a Mexiko (9,7%). Od začiatku 21. storočia pritom rastie výraznejšie čínsky import z Južnej a Strednej Ameriky, západnej Ázie či subsaharskej Afriky.<sup>46</sup>

Ako vyplýva z tabuľky č. 1, od roku 1995 až do roku 2012 importovala Čína najviac z Japonska (jeho podiel na celkovom importe krajiny bol v roku 2012 10,7%). Medzi jej ďalších troch najvýznamnejších importných partnerov patrili v priebehu celého obdobia Južná Kórea, Taiwan a USA (v tomto poradí od roku 2005), dôležité postavenie medzi importnými partnermi však zaujímali aj Nemecko, Hong Kong (do roku 2004), Malajzia a Austrália. Od roku 2008 možno pozorovať trend výrazne rastúceho importu z Brazílie a Saudskej Arábie. Od polovice 90. rokov 20. storočia do roku 2012 smeroval najväčší podiel exportu z Číny do krajín východnej, južnej a juhovýchodnej Ázie (v roku 2012 36,3% z celkového čínskeho exportu), následne do zóny voľného obchodu NAFTA (19,9%) a do EÚ (16,3%). Od roku 2003 pritom výraznejšie rastie export z Číny do Južnej a Strednej Ameriky a Afriky (najmä do štátov subsaharskej, západnej a severnej Afriky).<sup>47</sup>

---

<sup>44</sup> *Ibid.*, s. 81.

<sup>45</sup> *Ibid.*, s. 68-82.

<sup>46</sup> Hodnotené s využitím údajov UNCTAD-u.

<sup>47</sup> Hodnotené s využitím údajov UNCTAD-u.

Tabuľka 1: Desať najväčších importných partnerov Číny od 1995 do 2012<sup>48</sup>

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN
USA	TAI	TAI	USA	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK
TAI	USA	USA	TAI	USA	JK	USA	JK	JK	JK	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI
JK	JK	JK	JK	JK	USA	JK	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA
HK	HK	HK	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
NEM	NEM	NEM	HK	HK	HK	HK	HK	MAL	MAL	MAL	MAL	MAL	AUS	AUS	AUS	AUS	AUS
RUS	RUS	SIN	SIN	RUS	RUS	RUS	MAL	HK	SIN	SIN	AUS	AUS	MAL	MAL	MAL	MAL	MAL
SIN	SIN	RUS	RUS	SIN	MAL	MAL	RUS	SIN	RUS	AUS	THA	FIL	SA	BRA	BRA	BRA	SA
TAL	AUS	AUS	FRA	FRA	SIN	AUS	SIN	RUS	HK	RUS	FIL	THA	BRA	THA	THA	SA	BRA
KAN	TAL	FRA	AUS	AUS	AUS	SIN	AUS	THA	AUS	THA	SIN	RUS	THA	SA	SA	RUS	JAR

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTAD

Tabuľka 2: Desať najväčších exportných partnerov Číny od 1995 do 2012

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
HK	HK	HK	HK	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA	USA
JPN	JPN	USA	USA	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK	HK
USA	USA	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN	JPN
JK	JK	JK	NEM	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK	JK
NEM	NEM	NEM	JK	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
SIN	SIN	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL	HOL
HOL	HOL	SIN	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	SPK	IND	IND	IND
TAI	SK	SPK	SIN	SIN	SIN	SIN	SIN	TAI	TAI	SIN	SIN	SIN	RUS	SIN	SPK	SPK	SPK
SPK	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	TAI	SIN	SIN	TAI	TAI	RUS	SIN	IND	SIN	RUS	RUS
TAL	FRA	FRA	FRA	FRA	TAL	TAL	MAL	FRA	FRA	RUS	TAL	IND	IND	FRA	TAL	SIN	SIN

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTAD

Ako vyplýva z tabuľky č. 2, od roku 1995 do roku 2012 patrili konkrétne medzi piatich najvýznamnejších čínskych exportných partnerov USA, Hong Kong, Japonsko, Južná Kórea a Nemecko; najväčší podiel exportu Číny pritom smeruje do USA už od roku 1999. Spomedzi štátov EÚ zaujímali v rozmedzí rokov 1995 až 2012 dôležité postavenie medzi čínskymi exportnými partnermi Nemecko, Holandsko, Spojené kráľovstvo, Francúzsko a Taliansko. Od roku 2007 ďalej možno pozorovať trend rastúceho exportu do Indie.

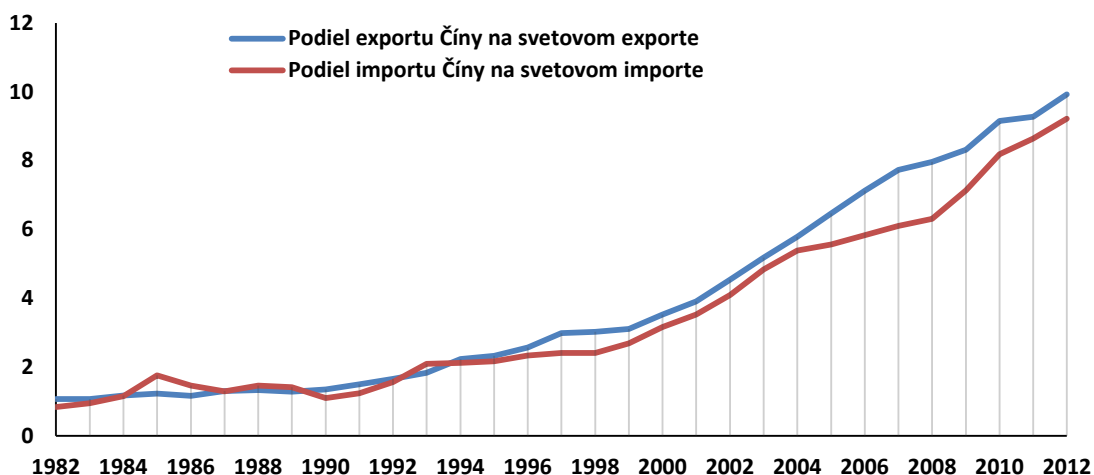
<sup>48</sup> Vysvetlivky k tabuľke č. 1 a č. 2: AUS = Austrália, BRA = Brazília, FIL = Filipíny, FRA = Francúzsko, HK = Hong Kong, HOL = Holandsko, IND = India, JAR = Juhoafrická republika, JK = Južná Kórea, JPN = Japonsko, KAN = Kanada, MAL = Malajzia, NEM = Nemecko, RUS = Rusko, SA = Saudská Arábia, SIN = Singapur, SPK = Spojené kráľovstvo, TAI = Taiwan, TAL = Taliansko, THA = Thajsko, USA = Spojené štáty americké.



## 2.4 Postavenie Číny vo svetovom obchode od roku 1978 do súčasnosti

Do roku 1978 bol podiel značne izolovanej Číny na svetovom exporte a importe tovarov len veľmi malý, v oboch prípadoch menej ako 1%. Ako však naznačuje graf č. 7, ekonomická transformácia krajiny po spustení rozsiahlych reforiem jej hospodárstva v roku 1978 spolu s vývojom ekonomík ostatných štátov sveta aj ekonomiky svetovej viedli v nasledujúcich dekádach k rastu čínskeho podielu na svetovom obchode s tovarmi a službami; k výraznejšiemu rastu najmä od začiatku 21. storočia a vstupu krajiny do WTO. Vývoj podielu Číny na svetovom exporte a importe tovarov a služieb v rokoch 1982 (v databázach UNCTAD sú údaje o vývoji hodnôt exportu a importu Číny dostupné až od roku 1982), 1990, 2000, 2005 a 2012; jej postavenie medzi najväčšími exportérmi a importérmi sveta ilustruje tabuľka č. 3.

Graf 7: Podiel Číny na svetovom exporte a importe tovarov a služieb v %, od 1982 do 2012



Prameň: UNCTAD

Tabuľka 3: Vývoj podielu Číny na svetovom obchode a jej postavenia medzi najväčšími exportérmi a importérmi sveta

Rok	1982	1990	2000	2005	2012
Podiel na svetovom exporte	1,1 %	1,3%	3,5%	6,5%	9,9%
Podiel na svetovom importe	0,8%	1,1%	3,2%	5,6%	9,2%
Miesto medzi najväčšími svetovými exportérmi	22.	18.	8.	3.	1.
Miesto medzi najväčšími svetovými importérmi	27.	20.	8.	3.	2.

Prameň: UNCTAD

Ako vyplýva z grafu č. 7 a tabuľky č. 3, podiel Číny na svetovom obchode začal rásť výraznejšie až od začiatku 21. storočia, a krajina sa zaradila medzi najvýznamnejšie svetové obchodné veľmoci. V roku 2000 bola konkrétne 8. najväčším importérom aj exportérom tovarov a služieb sveta, v roku 2005 tretím a v roku 2011 druhým. Od roku 2012 je najväčším svetovým exportérom tovarov a služieb.

## ZÁVER

Záverom predkladaného článku možno zhodnotiť, že dlhodobá a komplexná reforma hospodárstva a systému zahraničného obchodu Číny, spustená ešte v roku 1978, prispela v kombinácii s ekonomickým vývojom ostatných štátov sveta a vývojom svetovej ekonomiky:

- k zmene prístupu čínskeho vedenia k zahraničnému obchodu a investíciám – tie začali byť považované za významný faktor ekonomického rastu a neoddeliteľnú súčasť ďalšej industrializácie krajiny;
- k ukončeniu medzinárodnej izolácie Číny a k jej intenzívnejšej integrácii do globálneho obchodného systému;
- k liberalizácii a decentralizácii v rámci čínskeho systému zahraničného obchodu;
- k rastu objemu čínskeho zahraničného obchodu - enormnému najmä od začiatku 21. storočia, v súvislosti so vstupom a po vstupe krajiny do WTO;
- k zmene komoditnej a teritoriálnej štruktúry zahraničného obchodu Číny;
- a ku kontinuálnemu posilňovaniu postavenia Číny vo svetovom obchode.

Vďaka uvedenému je Čína v súčasnosti držiteľom najvyšších devízových rezerv na svete (naakumulovaných hlavne v dôsledku zaznamenaných prebytkov jej obchodnej bilancie po roku 2000) a zaradovaná je medzi ohniská ekonomických aktivít, najvýznamnejšie obchodné veľmoci a významných prijímateľov i poskytovateľov priamych zahraničných investícií. Ašpiruje pritom na nadobudnutie stabilnej pozície medzi pólmi vplyvu vo formujúcom sa multipolárne usporiadanom svete.

## POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. CIHELKOVÁ, E. – KUNEŠOVÁ, H. a kol. (2009): *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.
2. ČÁKY, M. (2004): Prenikanie európskych ľavicových ideológií do Číny: anarchizmu a marxizmu. In: *Slovenská politologická revue* [online], 2004, č. 4, 35 s. Dostupné na internete: <<http://revue.kpol.ff.ucm.sk/archiv/2004/4/caky.pdf>>.
3. ČÁKY, M. (2005): Čína v súčasnom globálnom svete. In: *Slovenská politologická revue* [online], 2005, č. 1, 28 s. Dostupné na internete: <<http://revue.kpol.ff.ucm.sk/archiv/2005/1/cakys.pdf>>.
4. ČÁKY, M. (2005): Hospodárske reformy v Číne. In: *Slovenská politologická revue*, 2005, č. 2, s. 18-34.
5. FÜRST, R. (2002): Čína na ceste od izolacionizmu k plíživej globalizácii. In: *Mezinárodní vztahy*, 2002, roč. 37, č. 2, s. 5-28.
6. GOODMAN, D. S. G. – SEGAL, G. (1994): *China Deconstructs: Politics, trade and regionalism*. New York: Routledge, 1994. 364 s. ISBN 0-415-11833-6.
7. GOSH, J. a kol. (2009): *Models of BRICs' Economic Development and Challenges for EU Competitiveness* [online]. Viedeň: The Vienna Institute for

- International Economic Studies, 2009. 85 s. Dostupné na internete: <<http://www.wiiw.ac.at/modPubl/download.php?publ=RR359>>.
8. HSU, J. C. (1989): *China's foreign trade reforms: Impact on growth and stability*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 221 s. ISBN 0-521-37197-X.
  9. LARDY, N. (1993): *Foreign trade and economic reform in China 1978 – 1990*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. 197 s. ISBN 0-521-45835-8.
  10. LARDY, N. (2003): *Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth* [online]. New Delhi, 2003. 15 s. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/lardy.pdf>>.
  11. SALLY, R. (2011): *Chinese Trade Policy after (almost) Ten Years in the WTO: A Post-Crisis Stocktake* [online]. Brusel: European Center for International Political Economy, 2011. 35 s. Dostupné na internete: <[http://www.ecipe.org/media/publication\\_pdfs/chinese-trade-policy-after-almost-ten-years-in-the-wto-a-post-crisis-stocktake.pdf](http://www.ecipe.org/media/publication_pdfs/chinese-trade-policy-after-almost-ten-years-in-the-wto-a-post-crisis-stocktake.pdf)>.
  12. SHAN, W. (1989): Reforms of China's Foreign Trade System: Experiences and Prospects. In: *China Economic Review*, 1989, roč. 1, č. 1, s. 33-55.
  13. UNCTAD. (2013): *UNCTAD STATS* [online]. Dostupné na internete: <<http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>>.
  14. WORLD BANK. (2013): *World DataBank* [online]. Dostupné na internete: <<http://databank.worldbank.org/Data/Home.aspx>>.
  15. WTO. (2001): *WTO successfully concludes negotiations on China's entry* [online]. Dostupné na internete: <[http://www.wto.org/english/news\\_e/pres01\\_e/pr243\\_e.htm](http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm)>.

## KONTAKT

Ing. Silvia Draková  
Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie  
Fakulta medzinárodných vzťahov  
Ekonomická univerzita v Bratislave  
Dolnozemska cesta 1/B  
85235 Bratislava  
E-mail: [silvia.drakova@euba.sk](mailto:silvia.drakova@euba.sk)